

# FARMAKOGNÓZIAI HÍREK

független hírújság (megjelenik kéthavonta)  
ALAPÍTVÁ: 2006-ban



2007. SZEPTEMBER II. évf. 5. szám „JUBILEUMI KIADÁS”

Kiadó: Pécsi Tudományegyetem ÁOK-OEC, Gyógyszerésztudományi Szak, Farmakognóziái Intézet

## 1 ÉVESEK LETTÜNK!!!

A *Farmakognóziái Hírek* c. kéthavonta megjelenő hírújságunkat 2006. szeptemberében, immár 1 éve indítottuk útjára. Az ötlet a SZTE Farmakognóziái Intézet munkatársainak a *XIII. Congressus Pharmaceuticus Hungaricus* budapesti rendezvényén bemutatott egyik poszterprezentációja alapján született, melyet Prof. Dr. Szendrei Kálmán születésnapja alkalmából készítették, *Farmakognóziái Hírlap* címmel.

Kiadványunk a *farmakognózia* tudományterületének összefogását célozza meg. Állandó rovataink között szerepelnek hazai és külföldi kutatók tudományos összefoglalói, szakmai találkozók, konferenciák beszámolóí; bemutatásra kerülnek a VIII. Ph. Hg. új gyógynövény-fajai, gyógynövényes túraútvonalak, pályázatok, álláshirdetések és szakmai rendezvények programjai is. Nagy örömünkre szolgál, hogy a gyógynövénykutatással foglalkozó hazai kutatók mellett rendszeresen *Erdélyből* is érkeznek tudományos írások lapunkba (pl. Marosvásárhely, Nagyvárad).

Hírújságunk a 2007. szeptember 13-15. között Észtországban / Tallinnban megrendezett **2<sup>nd</sup> BBBB**

*Conference on Pharmaceutical Sciences* rendezvényen poszterprezentációként is bemutatásra került, mely a lap ismertetésén kívül külföldi szakemberek angol nyelvű cikkeinek fogadását célozta meg.



A *Herbáció* c. országos lapban megjelent bemutatkozásunk óta (II. évf./2. szám) sokan kerestek meg bennünket országos szinten újságunkkal kapcsolatban, kérték megjelent számainkat és javasoltak további ötleteket.

A további terjesztésben segítünk az *Országos Széchenyi Könyvtár*, melynek elektronikus adatbázisában 2007 májusa óta megtalálhatók az eddig megjelent számok, az alábbi internetes elérhetőségen: <http://epa.oszk.hu/01100/01189>.

*Végül szeretnénk köszönetet mondani minden kedves Olvasónknak az elmúlt évben tanúsított bizalmáért, a biztatásért, érdeklődésért és minden segítő ötletért!*

*A Szerkesztőség*

## Intézeti Hírek

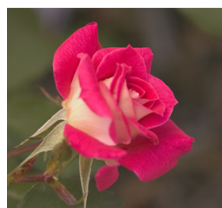
2007. szeptember 3-án a budapesti Néprajzi Múzeumban sor került intézetvezetőnk, **Dr. Molnár Péter egyetemi tanárrá** avatására. Professzor Úrnak szívből gratulálunk és további jó munkát kívánunk!

## TARTALOM

<i>1 évesek lettünk!</i> .....	1
<i>Olvasóink írták: köszöntések a Farmakognóziái Hírek 1 éves évfordulója alkalmából.</i> .....	2
A pécsi Farmakognóziái Intézet oktatóinak előadás- és poszterjegyzéke 2006. szeptember 1-től.....	4
A Mecsek első nagy botanikusa: Nendvitch Tamás gyógyszerész.....	7
A VIII. Ph. Hg. új gyógynövényei: a <i>Peumus boldo</i> .....	8
Farmakognóziái szemelvények 1. rész.....	9
Beszámoló az 55. Nemzetközi Gyógynövénykongresszusról (2007. szeptember 2-6. Graz).....	10
Gyógynövények a Szentföldről.....	11
Régi idők receptjei, avagy még egy kis adalék az ősbutasághoz.....	13
Beszámoló az V. Gyógyszerésztörténeti Nyári Egyetemről.....	14
Gyógynövények a magyar irodalomban.....	15
Gyógynövényes recept.....	16
MGYT hírei.....	16

## ***Olvasóink írták...***

„Köszöntjük a **Farmakognóziai Hírek** szerkesztőit a lap egyéves születésnapja alkalmából!



A **Farmakognóziai Hírek** c. független hírújságot megjelenése óta figyelemmel kísérjük. Nagyra értékeljük a Pécsi Farmakognóziai Intézet fiatal munkatársainak azt a kezdeményezését, hogy szakmai hírek, rövid gyógynövényismereti dolgozatok, az intézetükkel és az MGYT tevékenységével kapcsolatos beszámolók, valamint hasznos információk közlésére lapot alapítottak és azt immár egy éve rendszeresen megjelentetik. Külön értékeljük azt az igyekezetüket, hogy lapjukat eljuttassák nemcsak a magyarországi, hanem a határon túli testvérintézetekhez is.

Gratulálunk dr. Farkas Ágnes, dr. Papp Nóra és dr. Horváth Györgyi szerkesztőknek, hogy önzetlenül, fáradságot nem ismervé mindent megtesznek annak érdekében, hogy változatos tartalommal, szép kivitelben jelenhessen meg lapjuk. Köszönjük, hogy rendszeresen nekünk is elküldik, mindig kíváncsian várjuk, örömmel olvassuk és az itteni gyógynövényes kollégáknak figyelmébe ajánljuk.

A lap szerkesztőinek kitartást és további eredményes munkát kíván szeretettel:

Dr. Péter H. Mária és Dr. Péter Mihály  
Marosvásárhelyről ”

„Az újság nagyszerű dolog és ami igazán nagyszerű, az a maguk lelkesedése és kitartása, amivel létrehozták és szép tartalommal töltötték meg. Ebben az értékvesztett világban nagyon ritka a hasonló kezdeményezés. Fontos (talán a legfontosabb), hogy a hallgatók, a fiatalok lássák a jó példát, igenis lehet és kell nem a pénz, hanem a tudás, a megismerés bűvöletében élni. Én az újságot üzenet értékűnek élem meg.”

Dr. Kőszegi Tamás egy. docens  
PTE ÁOK Klinikai Kémiai Intézet

„Nagy megtiszteltetés számomra, hogy e jól megszerkesztett és értékes újságban egy pár sorban megemlékezhetek egy kapcsolatról, amely két egyetem, a nagyváradi OGYTE és a Pécsi Egyetem között jött létre 2005-ben.

Egy úgymond véletlen találkozás eredményeképpen kialakult egy igazi európai, határnélküli, kollegiális és tudományos együttműködés a két egyetem Farmakognóziai Tanszékei között, melynek létrehozásában nagy szerepet játszott Prof. Dr. Csedő Károly. Ezen együttműködés folyamán számos szimpóziumon és kongresszuson közös dolgozatokkal szerepeltünk, melyek pozitív értékelésben részesültek szakmai körökben.

Érzésem szerint ez az első lépés sokban hozzájárul a két egyetem további kapcsolatainak kialakításához, melyben elsődleges szerepe van a tudománynak.

Végezetül a jubileum alkalmából szeretnék kívánni a szerkesztőségnek és kedves kollégáimnak további eredményes munkát és sok sikert!”

Prof. Dr. Németh Tibor Ph.D.  
Nagyváradi Egyetem  
Farmakognóziai Tanszék

### **Egy éves a „Farmakognóziai Hírek”**

Amikor felkérést kaptam, hogy írással járuljak hozzá a hírújság egyéves évfordulójához, köszöntés gyanánt a lappal kapcsolatos néhány gondolatomat osztom meg az olvasóval. Az évforduló unokám nemrégiben betöltött egyéves születésnapját jutatta eszembe. Egy év alatt fejlődése hatalmas volt, de a jövőjét illetően csak szép reményeink, óhajaink lehetnek, még ha számára a körülmények oly biztatóak is. Lehet-e, szabad-e párhuzamot vonni egy emberpalánta és egy újság fejlődése között? Talán igen, még ha a körülmények és dimenziók, pl. az időbeliek egészen mások.

Az igazán nagy múltú, rangos folyóiratok korát emberöltőkkel lehet mérni. Nyilván az új laptól az elvárások mások; elsősorban napi hírközlés várható, s kevésbé a maradandó tudományos eredmények rögzítése. Egy folyóirat, periodika létrehozása napjainkban a számítógépes szerkesztési, sokszorosítási lehetőségek világában viszonylag egyszerű dolog; elszántság, fantázia és némi pénz kérdése. A létrehozásnál sokkal kritikusabb az újság fenntartása, azaz az iránta való érdeklődés megőrzése, a folyóiratnak olyan tartalommal a megtöltése, mely a kellő nagyságú célközönség számára újat, értékelhetőt hoz. Hazánkban ez a kezdeményezés emlékeimben kutatva szakterületünkön nem volt előzmények nélküli. A „Herba Hungarica” tudományos folyóirat (1962-től) már számottevő részben nemzetközi múlttal rendelkezik, amikor a 90-as évek elején megszüntették. A korábban biztos anyagi háttérrel rendelkező lapot ugyan sok kritika érte, mégis itthon és külföldön sokan sajnáljuk a jogutód nélküli megszüntetését.

A gyógynövény szakterület interdiszciplináris kutatási jellegét tükröző lap hiányt jelent ma is szakterületünkön, melyet az Acta Pharmaceutica Hungarica és más hazai folyóiratok gyógynövényes vonatkozású alkalmi közlései nem pótolhatnak. Más dimenziójú és jellegű próbálkozás volt egy hírlevél indítása. Ma már kevesen emlékeznek arra, hogy az MGYT Gyógynövény Szakosztálya 1985-ban az „MGYT Gyógynövény Szakosztály Vezetőségének Tájékoztatója” címen egy hírlevél létrehozásával próbálkozott. Ez a kiadvány nem lehetett újság, mert engedélyeztetni kellett volna, s ez szakosztályi szinten akkor nem volt keresztülvihető. Gond volt a sokszorosítással is, amit stencilezéssel próbáltunk megoldani. A Kertészeti Egyetem nyomdája 250-250 példányban sokszorosította, s a szakosztályi, akkoriban sűrű levelezés részeként került a célközönséghez. E lapból „megjelent”, azaz el is jutott 2-3 szám, egyoldalas formájában az olvasóhoz. (Itt-ott talán még néhány példány fel-

lehető a mai szemmel nézve meglehetősen kezdetleges „kiadványból”.)

Célunk, azaz Szendrei professzor elnöknek és ezen összeállítás írójának (a szakosztály akkori titkárának) az volt, hogy a szakosztályi hírekről, eseményekről a tagság minél gyorsabban tájékozódhasson. Lelkesedésünk azonban kevés volt az életben tartáshoz. A lényegében „egyszemélyes” kiadás a szerkesztési, a nyomtatási és egyéb nehézségek miatt nem bizonyult fenntarthatónak.

Az egyik hazai gyógyszergyár „Mediflóra” címen fitoterápiás kiadványt bocsátott útjára 1988-89-ben. A szerkesztőbizottság tagjaként három füzetéről van ismeretem: két magyar és egy angol nyelvű, szép kiállítású számot tudok magaménak.

1995-ben indult a „Fitoterápia”, a Magyar Fitoterápiás Társaság folyóirata tudományos, továbbképző profillal. Intézetünkben, a szegedi Farmakognóziai Intézetben 2001-ig tudjuk a folyóiratot követni. Csak remélni szeretném, hogy további számok is megjelentek, s csak megrendelési mulasztásunk miatt nem tudunk a későbbiekéről. E folyóirat sokunk számára kedvelt, mégis a kiadása akadozik. Ennek a múltban bizonyíthatóan egyik, ha nem a fő oka volt, hogy nehezen jutott kéziratokhoz. Impakt faktoros világunkban ezen csodálkozni valónk nem is nagyon lehet. Ugyanakkor a „Gyógyszerészet” mindannyiunk szeme láttára érezhetően prosperál. Kiválóan ötvözi a tájékoztató és továbbképzési célkitűzéseket, s az olvasó, a gyógyszerész közösség már eléri azt a kritikus tömeget, melynek különböző érdeklődésű csoportjaihoz, a gyógynövényesekhez is, hatékonyan tud szólni, sok képpel, beszámolóval szó szerint színesítve a lapot.

Egy év nem nagy idő messzemenő következtetések levonására. A kezdeti kiadói lelkesedés továbbélésének, a visszajelzések alapján az érdeklődés meglétének érzékelésére azonban alkalmas és ez esélyt ad arra, hogy a lap elkerülje a felsorolt elődök sorsát. A szerkesztők „rámenőssége” (ezt jó értelemben gondolom!) jó reményt nyújt arra, hogy az egyéves csecsemőből kisgyermek váljék, majd kamasz, aki megtalálja és megőrizni képes helyét a testvérek, rokonok, azaz a szakmai folyóiratok, periodikák között. Az egyéves visszatekintés, a megjelent 4 szám és 2 különszám erre biztató alapot ad.

A megtett úthoz gratulálva mi, az olvasók bővülő tábora, kívánjuk a sikeres folytatást, azaz az érdekes kéziratok bőségét, a fejlesztéshez jó ötleteket, és a szükséges pénzügyi fedezet mindenkor meglétét! Sokakkal együtt szurkolok a lap továbbfejlődéséért, köszönve a Szerkesztők mindannyiunk érdekében tett eddigi erőfeszítéseit.

Prof. Dr. Máthé Imre

## „SZAKMAI ÉLŐÚJSÁG”

”A kéthavonta megjelenő FARMAKOGNÓZIAI HÍREK a gyógynövényszakma élőújságja. Rendszeresen közli nemcsak a Pécsi Egyetem Orvostudományi Karának legfrissebb híreit, megtörtént eseményeit, hanem a testvér-tanszékek fontosabb tevékenységét is ismerteti. Valószínű, a közeljövőben az egész KÁRPÁT-MEDENCE gyógynövényügy-hírlapjaként fog jelentkezni.

Az ötletekben gazdag SZERKESZTŐK a szakmai problémák mellett meglátják pl. a kolozsvári napi piac gyógynövénykinálatait, vagy a CSÍKI-HAVASOK házi gyógynövénygyűjtőinek a lelőhelyeit keresik fel és „raktárkészletük” alapján népgyógyászati adatokat közölnek. A HÍRLAPBAN helyet kapnak a múlt hagyományait felelevenítő cikkek. Ismertetik a régi egyetemek létrejöttének útjait. Hozzákezdtek a Pécs és környékei szakmai nevezetességeinek és flórájának a leírásához. Dicséretet érdemlő tevékenység.

Külön értéknek tartom, hogy a lapban helyet kaptak a hallgatók is.

Az ötletes és jól sikerült fotók "könnyebbé", valamint színesebbé és vonzóbbá teszik az újság oldalait.

GRATULÁLOK a SZERKESZTŐSÉG-NEK és személyesen a munkatársaknak az önzetlen, nem kevés, de hasznos munkájukhoz. Kívánom, hogy a jövőben is a legnagyobb lendülettel folytassák az elkezdett, időtálló tevékenységüket!”

Prof. Dr. Csedő Károly

GYK Farmakognózia Tanszék  
Marosvásárhely

## A pécsi Farmakognóziai Intézet oktatóinak előadás- és poszterjegyzéke 2006. szeptember 1-től

1.) J. Molnár, M. Demirel-Kars, H. Engi, G. Spengler, N. Gyémánt, P. Molnár, U. Schuhmacher, J. Makoviczky: Reversal of Resistance of Cancer Cells by Inhibition of Efflux Pump. János Fischer Memorial Symposium, Biological Research Center of the Hungarian Academy of Sciences, Szeged, Szeged, 15-16 September, 2006. Abstract of presentations, p. 13.

2.) Molnár Péter: Néhány karotinoid és karotinoid-izomer növénybiokémiai jelentősége. MTA Bioorganikus Kémiai Munkabizottságának 2006. évi Előadói Ülése Pécs, MTA Székház, 2006. szeptember 26.

3.) Molnár Péter: A karotinoidok geometriai izomériájának vizsgálata a kezdetektől napjainkig. A PTE Biokémiai és Orvosi Kémiai Intézete és a PAB Kémiai Tudományok Szakbizottsága rendezésében. Prof. Dr. Tóth Gyula 70. születésnapja alkalmából rendezett tudományos ülés. Pécs MTA Székház, 2006. november 24.

4.) L. D. Kispert, T. A. Konovalova, J. Lawrence, A. L. Focsan, P. Molnár: Radical Cations in Metal Substituted MCM-41-Molecular Sieves. Southeastern Magnetic Resonance Conference, November 3-5, 2006, Gainesville, Florida, USA

5.) P. Molnár: (E/Z)-Isomerisierung von Carotinoiden; pflanzenbiochemische Untersuchungen von einigen cis-Carotinoiden. Institut für Pharmazeutischen Wissenschaften, Departement für Pharmazeutische Chemie der Karl Franzens Universität Graz, Universitätsplatz 1., 23. April, 2007.

6.) Horváth Gy., Molnár P., Turcsi E., Deli J.: Gyógynövények termésének karotinoid-analízise. MKE Centenárium Vegyészkonferencia, Sopron, 2007. május 29. - június 1. Program és előadásösszefoglalók, 341. old. SZ-P-23.

- 7.) Horváth Gy., Molnár P., Turcsi E., Deli J.: Gyógynövények virágzatainak karotinoid-analízise. MKE Centenáriumi Vegyész-konferencia, Sopron, 2007. május 29 - június 1. Program és Előadásösszefoglalók, 342. old. SZ-P-24.
- 8.) Horváth Gy., Drin I., Szabó L. Gy., Molnár P., Turcsi E., Deli J.: Csipkebogyó-átermések karotinoid-összetételének vizsgálata. MKE Centenáriumi Vegyész-konferencia, Sopron, 2007. május 29.- június 1. Program és előadásösszefoglalók, 289. old. SZ-O-15.
- 9.) L. D. Kispert, A. L. Focsan, T. A. Konovalova, J. Lawrence, M. K. Bowman, D. A. Dixon, P. Molnár, J. Deli: Magnetic Resonance Studies of Proton Loss from Carotenoid Radical Cations. 29th DOE Solar Photochemistry Research Conference, Warrenton, VA (Virginia, USA), June 10-13, 2007.
- 10.) Molnár Péter: Zechmeister László és Cholnoky László, a pécsi karotinoid-kutatás úttörői. Magyar Gyógyszerészettörténeti Társaság; V. Gyógyszerészettörténeti Nyári Egyetem, Pécs, 2007. július 5.-7.
- 11.) Gy. Horváth, E. Turcsi, P. Molnár, L. Gy. Szabó, J. Deli: Isolation and Identification of Carotenoids in the Fruit of Cornelian Cherry (*Cornus mas* L.). 55th International Congress and Annual Meeting of the Society for Medicinal Plant Research, Graz, Austria, September 02-06, 2007. *Planta Medica* **73**, 912 (2007); P 286. IF.: 1.746.
- 12.) Gy. Horváth, E. Turcsi, P. Molnár, L. Gy. Szabó, J. Deli: Carotenoid Content of the Flower of Tansy (*Tanacetum vulgare* L.). 55th International Congress and Annual Meeting of the Society for Medicinal Plant Research, Graz, Austria September 02-06, 2007. *Planta Medica* **73**, 911 (2007); P 284. IF.: 1.746.
- 13.) Gy. Horváth, E. Turcsi, P. Molnár, L. Gy. Szabó, J. Deli: Isolation, Separation and Identification of Carotenoids in the Fruit of Cornelian Cherry (*Cornus mas* L.) 7th Balaton Symposium on High-Performance Separation Methods in Memoriam Szabolcs Nyiredy, September 05-07, 2007, Hotel Azúr, Siófok, Hungary; Book of Abstracts P-55; 113. old.
- 14.) Gy. Horváth, E. Turcsi, P. Molnár, L. Gy. Szabó, J. Deli: Isolation, Separation and Identification of Carotenoids from the Flower of Tansy (*Tanacetum vulgare* L.). 7th Balaton Symposium on High-Performance Separation Methods in Memoriam Szabolcs Nyiredy, September 05-07, 2007, Hotel Azur, Siófok, Hungary; Book of Abstracts P-56; 114. old.
- 15.) Molnár P.: Új végcsoportokat tartalmazó karotinoidok, karotinoid-izomerek előfordulása, szerkezetigazolása; növénybiokémiai szerepük, jelentőségük (plenáris előadás). „Értékmegőrzés a Kárpát-medencében: Gyógynövények a népgyógyászatban, a tudományos kutatásban és a modern terápiában” GYÓGYNÖVÉNY SZIMPÓZIUM, Szeged, 2007. október 18-19. → bejelentett és elfogadott előadás.
- 16.) Papp Nóra, Farkas Ágnes, Horváth Györgyi, Molnár Péter, Szabó László Gyula: „Bemutatkozik a pécsi Farmakognóziai Intézet”. Magyar Biológiai Társaság Pécsi Csoportja előadói ülése. Pécs, 2007. november 21. → bejelentett előadás.
- 17.) P. Molnár, L. W. Levy, J. Deli: In Vitro Degradation of Lutein but not of Lutein Ester by Gastric pH. *Carotenoid Science* **10**, 1-5 (2006). IF.: -
- 18.) P. Molnár, J. Deli, E. Ösz, G. Tóth, F. Zsila, C. Herrero, J. T. Landrum: Preparation and Spectroscopic Characterization of 3'-Oxolutein (Ketolutein). *Letters in Organic Chemistry* **3** (10), 723-734 (2006). IF.: 1.004
- 19.) Szabó L. Gy., Molnár P., Botz L.: Pécsi gyógynövénykutatási és fitokémiai hagyományok (Prof. Nyiredy Szabolcs emlékének). *Acta Pharmaceutica Hungarica* **77**, 29-35 (2007). IF.: -
- 20.) A. L. Focsan, M. K. Bowman, T. A. Konovalova, P. Molnár, J. Deli, D. A. Dixon, L. D. Kispert: Pulsed EPR and DFT Characterization of Radicals Produced by Photo-Oxidation of Zeaxanthin and Violaxanthin on Silica-Alumina. *Journal of Physical Chemistry B* (2007). In press. IF.: 4.114
- 21.) Szabó L. Gy. 2006. In memoriam Horvát Adolf Olivér 1907-2006. Pécsi Szemle 9/3: 124.

- 22.) J. Molnár, G. Spengler, I. Ocsovszki, N. Gyémánt, H. Engi, M. Szűcs, J. Hohmann, M. Szabó, L. Tanács, P. Molnár, J. Deli, L. Krenn, M. Kawase, H. Wakabayashi, T. Kurihara, Y. Shirataki, H. Shakagami, N. Motohashi, R. Didiziapetris: Inhibition of Multidrug Resistance of Cancer Cells by Selected Carotenoids, Flavonoids and Anthocyanines. Topics in Heterocyclic Chemistry, Vol.: *Bioactive Heterocycles II*. (ed. Noboru Motohashi), Chapter 6, Springer Verlag, Berlin-Heidelberg-New York-Barcelona-Budapest-Honkong-London-Milano-Paris-Sinhapoore-Tokyo (2008). Könyvfejezet: in preparation.
- 23.) Szabó L. Gy. 2006. Melilotus fajok és a kumarinok allelopátiás hatása. Magyar Gyomkutatás és Technológia 7/1: 113-120.
- 24.) Szabó Z., Böddi K., Mark L., Szabó L. Gy., Ohmacht R. 2006. Analysis of nitrate ion in nettle (*Urtica dioica* L.) by ion-pair chromatographic method on a C<sub>30</sub> stationary phase. J. Agric. Food Chem. 54: 4082-4086.
- 25.) Déri H., Szabó L. Gy., Bubán T., Orosz-Kovács Zs., Szabó T., Bukovics P. 2006. Floral nectar production and composition in quince cultivars and its apicultural significance. Acta Bot. Hung. 48: 279-290.
- 26.) Kazinczi G., Onofri, A., Szabó L., Béres I., Horváth J., Takács A. P. 2007. Phytotoxic effects of *Convolvulus arvensis* weed on crops. Allelopathy J. 20: 179-194.
- 27.) Szabó L. Gy.: Dr. Horvát Olivér Adolf élete és munkássága. MTA PAB Biológiai Szakbizottságának előadói ülése. Pécs, 2006. november 17.
- 28.) Szabó L. Gy.: Botanika és gyógynövények: Nendtvich Tamás, Horváth Olivér Adolf és Baranyai Aurél munkássága. V. Gyógyszerésztörténeti Nyári Egyetem. Pécs, 2007. július 5-8.
- 29.) Sherman-Broyles, S.; Boggs, N.; Farkas, Á.; Liu, P.; Vrebalov, J.; Nasrallah, M.E. and Nasrallah J.B. (2007): S Locus Genes and the Evolution of Self-Fertility in *Arabidopsis thaliana*. The Plant Cell 19 (1): 94-106. [IF 2006: 9.868]
- 30.) Farkas, Á., Orosz-Kovács, Zs., Déri, H. and Chauhan, S.V.S. (2007): Floral nectaries in some apple and pear cultivars with special reference to bacterial fire blight. Current Science 92 (9): 1286-1289. [IF 2006: 0.737]
- 31.) Farkas, Á.; Horváth, Gy.; Papp, N.; Molnár, R.; Szabó, L. Gy.; Németh, S.; Németh, T. and Szabó, I. (2006): Histological studies of *Salvia officinalis* var. *purpurascens*. Congresul National de Farmacie, Cluj-Napoca, Romania, 28-30 Sept, 2006. Rezumate PO-5-12, p. 209.
- 32.) Németh S., Németh T., Szabó I., Oniga I., Vlase L., Popescu H., Horváth Gy., Papp N.: Rosmarinic acid content from *Salvia officinalis* L. leaves (2006). Congresul National de Farmacie, Cluj-Napoca, Romania, 28-30 Sept, 2006. Rezumate OC-5-19, p. 195. (oral presentation)
- 33.) Farkas Á., Papp N., Horváth Gy., Molnár R., Németh A., Németh T.S., Németh T.: Anatomical and genetic differences between *Salvia* taxa. Eur. J. Pharm. Sci. Suppl. Abstracts of the 2nd BBBB Conference on Pharmaceutical Sciences, Sept 13-15, 2007, Tallin-Tartu, Estonia, O-30 (oral presentation), S20.
- 34.) Papp N.: Teaching methods of valuable medicinal plants in the Mecsek mountain in South-Hungary – Pharmacobotanical methods in the pharmacist education (2006). Congresul National de Farmacie, Cluj-Napoca, Romania, 28-30 Sept, 2006. Rezumate OC-5-01, p. 178. (oral presentation)
- 35.) Papp, N.; Farkas, Á.; Horváth, Gy.; Németh, T. S.; Németh, T.: RAPD based genetic relationships between *Salvia* taxa. VII. Magyar Genetikai Kongresszus. Balatonfüred, 2007. április 15-17. P086, p. 155.
- 36.) Papp N., Horváth Gy., Farkas Á.: "Pharmacognosical News" – New Hungarian journal on medicinal plants. Eur. J. Pharm. Sci. Suppl. Abstracts of the 2nd BBBB Conference on Pharmaceutical Sciences, Sept 13-15, 2007, Tallin-Tartu, Estonia, P-10 (poster presentation), S26.

**A Mecsek első nagy botanikusa:  
Nendtvich Tamás (1782-1858)  
gyógyszerész**

A pécsi Farmakognóziai Intézet drogismereti tanterme Nendtvich Tamás, neves pécsi gyógyszerész nevét viseli. Ki volt Nendtvich Tamás?

1804-ben került Pécsre, mint gyógyszerész. 1782. november 15-én, Késmárkon született. Apja Nendtvich Kristóf késmárki vászonkereskedő volt. Az angol (normandiai) származású család több évszázados francia- és szászországi tartózkodás után, több hugenotta társukkal együtt a Szepességben talált otthonra. Az ifjú Tamást még iskolás korában hozta össze a sors Mauksch Tamás nagyszalóki evangélikus lelkésszel, aki már akkor ismert botanikus volt. Fiatal tanítványát magával vitte a Tátrába botanizáló gyűjtőútjaira. Tanulmányait szülővárosa protestáns gimnáziumában kezdte, majd a híres debreceni Református Kollégiumban fejezte be kitűnő eredménnyel.

A természettudományok érdekelték, ezért a gyógyszerészi pályát választotta. Debrecenben és Kolozsvárott gyakornokoskodott, majd beiratkozott a pesti Tudományegyetemre, ahol 1800-ban gyógyszerész oklevelet kapott.

Miután Pécsre került, 1806-ban megvásárolta az „Arany Sas” patikát, melynek 1806-tól 1848-ig volt a tulajdonosa. Botanika iránti vonzalmát elmélyítette az a tény is, hogy mintaképe Kitaibel Pál (aki orvosi diplomával rendelkezett) volt. Így nem csoda, hogy Pécsre érkezve azonnal a Mecsekre indult felfedező útra.

Magánéletével kapcsolatban meg kell említeni, hogy 1808-ban feleségül vette Aidinger Annát, Aidinger György, jómódú szabómester lányát. 12 gyermekük közül Nendtvich Sándor városi főmérnök fia volt dr. Nendtvich Andor, Pécs kiemelkedő személyisége, aki 1906-tól 1935-ig volt Pécs polgármestere. Maga Nendtvich Tamás is nagy szerepet játszott a város közéletében. Az ő érdeme, hogy Pécssett evangélikus templom épült, egyik fia, Vilmos, aki 1848-ban átvette tőle a gyógyszertár vezetését, a pécsi evangélikus egyház megalapítója volt.

Nendtvich Tamás mecseki kutatásai mellett hatalmas gyümölcsöskerteket is létesített, amelyeknek nagy része fűvészkertül szolgált, ahol gyümölcsfa nemesítéssel is foglalkozott. 1845-ben négy nagyobb értekezése jelent meg (rövidített címeikkel): Pécs és környékének viránya (1100 növényfajt sorol fel!), Pécsnek lepkéi (közel 800 faj), Baranyának fanemei (kb. 100 fafaj), Gyümölcsfatenyésztés Pécs környékén (kb. 200 gyümölcsfaj leírása és kártevőik).

Leghíresebb fia dr. Nendtvich Károly orvos (1811-1892) volt, aki később a pesti Műegyetem vegytan tanára lett. 1936-ban botanikából készítette doktori értekezését, felhasználva apja jegyzeteit és gazdag florisztikai adatait. Ezt az orvosdoktori disszertációt Sadler József gyógyszerész-botanikus, pesti egyetemi tanár intézetében védte meg.

Neves pécsi gyógyszerész-botanikusunk 1858. augusztus 3-án hunyt el Pécssett. Az ő kutató útjai nyomán alakult meg a napjainkban is működő Mecsek Egyesület.

Dr. Szabó László Gy.



**A MAGYAR  
GYÓGYSZERKÖNYV  
(Ph. Hg. VIII.) ÚJ  
GYÓGYNÖVÉNYEI**

***Peumus boldus* Mol. - boldó(fa)**  
MONIMIACEAE

**Drog:** *Boldo folium* (Ph. Eur. 4., Ph. Hg. VIII.), a drog a boldó (*Peumus boldus* Mol.) szárított, egész vagy aprított leveleiből áll (2. ábra). Az aprítatlan drog legalább 20,0 g legfeljebb 40,0 ml illóolajat tartalmaz kilogrammonként. Szárított drogra vonatkoztatott, boldinban (C<sub>19</sub>H<sub>21</sub>NO<sub>4</sub>; M<sub>r</sub> 327,4) kifejezett összalkaloid-tartalma legalább 0,1%. A drog, különösen elmorzsolva, aromás illatú.

A Ph. Hg. VIII. a következő gyógyszerkönyvi vizsgálatokat írja elő: makroszkópos és mikroszkópos azonosítás, vékonyréteg-kromatográfiás vizsgálat (boldin kimutatása), idegen anyagok, víztartalom, összes hamu, folyadékkromatográfiás vizsgálat (alkaloid) és összillóolaj meghatározás.

**Botanikai leírás:** Honos Dél-Amerika déli részén, főleg Chilében és Peruban, valamint Marokkóban. Olaszországban termesztik. Kétlaki örökzöld cserje vagy kisebb fa (1. ábra). A levelek elliptikus-tojásdad alakúak, ép szélűek, børszerűek, szélük lefelé kissé behajló, a levélcsőcs és levélváll lekerekített. A főér és az oldalerek a fonákon kiemelkednek.

**Hatóanyag:** 0,25-0,5% izokinolin-típusú alkaloidok, fő alkaloid a boldin (3. ábra); ezen kívül izoboldin, norizokoridin, izokoridin, laurotetanin, laurólitszin, 2-3% illóolaj (fő komponensek: *p*-cimol, eukaliptol, aszkaridol, linalool, kámfor) és flavonoidok (kempferol-glikozidok, izoramnetin-glikozidok).

**Alkalmazás:** vizelethajtóként, a húgyutak gyulladással megbetegedéseiben és reumatikus bántalmak kezelésében alkalmazzák a drog májvédő, gyulladáscsökkentő, gyomorsav és epe kiválasztást fokozó, cholagogum. Homeopathia. Kontraindikáció: terhesség, epeút elzáródás, veseirritáló.

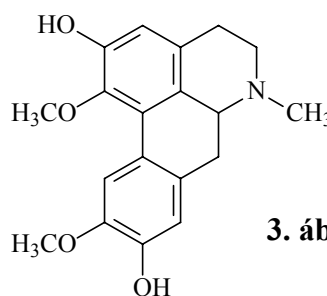
**Adagja:** közepes napi adag 3 g, amelyből 2-3 részre osztva egy-egy részből 200 ml forrásban lévő vízzel 10 perces kivonódás és szűrés után készült forrázatot lehet meginni. Illóolaját nem használják (az aszkaridol mérgező).



**1. ábra *Peumus boldo***  
(forrás: <http://upload.wikimedia.org>)



**2. ábra *Boldo folium***  
(forrás: [www.anandam-shop.de](http://www.anandam-shop.de))



**3. ábra boldin**

**Felhasznált irodalom:**

1. Szabó László Gy. (2005): Gyógynövényismereti tájékoztató. Schmidt und Co. – Melius Alapítvány, Baksa-Pécs
2. Tóth László (2005): Gyógynövények, drogok, Fitoterápia. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen
3. J. Barnes, L.A. Anderson, D. Phillipson (2002): Herbal Medicines (second edition). Pharmaceutical Press, London, Chicago

Horváth Györgyi



*Jubileumi számunkban elindítjuk  
Prof. Dr. Rácz Gábor és Felesége,  
Prof. Dr. Rácz-Kotilla Erzsébet  
cikksorozatát.  
Most a sorozat 1. részét közöljük.*

## **Farmakognóziai szemelvények**

### **(1. rész)**

A FARMAKOGNÓZIA kifejezés, később honosodott meg a szaknyelvben. Elsőként SEYDLER használta jelzőként, 1815-ben megjelent szemelvényeinek címében: ANALECTA PHARMACOGNOSTICA.

A **pharmakon** görög nyelven gyógyszert jelent. A **gnosis** ismeretre utal. A főnév és a jelző összevonásával alkotott műszó (terminus technicus) **PHARMAKOGNOSIA** formában terjedt el.

Szó szerint GYÓGYSZERISMERETET jelent. Eredetileg a különböző eredetű és jellegű gyógyszerekre, a belőlük előállított készítményekre vonatkozott. Évtizedek óta jelenti a gyógyászatban használt növényi, állati, ásványi eredetű gyógyanyagokat, majd – bizonyos mértékben – a természetben nem létező, gyógyszerek készítésére alkalmazott egyes vegyületeket is. Utóbbiak térhódítása fordulópontot jelentett a gyógyászat fejlődésében.

A 19. század közepén, főleg annak második felében indult el az ipari méretekben gyártott, szintézis útján előállított vegyületek használata a terápiában. Mivel egyre több – eredetileg természetes - anyagot állítanak elő szintézis útján, a „szintetikus” anyag említésekor, főleg amikor a „természet-azonos” kifejezést használják (a gyógyszeriparban, élelmiszeriparban) figyelembe kell vennünk, hogy a gazdasági haszon és az egészségre gyakorolt hatás között sokszor lényeges a különbség.

A gyógy-isme, mai néven gyógyszer-tan (PHARMAKOLOGIA) magában foglal növényi hatóanyagokat is, ebből a szempontból is ügyeljünk arra, hogy a két oktatási, tudományos, kutatási tárgykör hasonló hangzásuk ellenére jól körülhatárolható ismeretekként működjenek.

A PHARMAKOLÓGIA szintén „terminus technicus”, a **pharmakon** és a **logos** szavak összevonása által létesült. A két hasonlóan tűnő kifejezést olyan mértékben tévesztik össze, hogy egyes szótárak, adattárak a farmakognóziát farmakológiának írják, a gyógyszerészt farmakológusnak nevezik.

Prof. Dr. Rácz Gábor

**Beszámoló az 55. Nemzetközi Gyógynövénykongresszusról**

(55<sup>th</sup> International Congress and Annual Meeting of the Society for Medicinal Plant Research, September 2-6, 2007, Graz, Austria)

2007. szeptember 2-6 között Grazban került megrendezésre az 55. Nemzetközi Gyógynövénykongresszus. A rendezvényen 52 előadás hangzott el, 9 „workshop” került megrendezésre és 666 posztert állítottak ki a rendezvény résztvevői. Magyarországról a gyógynövénykutatás legfrissebb eredményeit a szegedi, budapesti és pécsi Farmakognóziai Intézetek mutatták be poszter prezentációk formájában. Mindhárom intézet munkája hazai és nemzetközi együttműködések keretében valósult meg. Az alábbi felsorolásban feltüntetjük az egyes intézetek által bemutatott tudományos posztereket.

**Szegedi Tudományegyetem,  
Farmakognóziai Intézet**

1. Liktör-Busa E, Simon A, Báthori M: *Serratula wolffii*, as a source of new ecdysteroids
2. Janicsák G, Hohmann J, Nikolova M, Genova E, Zupkó I, Forgo P, Máthé I: Compounds from *Salvia ringens* Sibth. et Sm. with cytotoxic activity
3. Hunyadi A, Báthori M, Simon A, Szendrei K: Two novel glycosides from *Morus alba* L. – a new antidiabetic constituent of the plant?
4. Báthori M, Hunyadi A, Simon A, Tóth G, Polgár L, Máthé I: Isolation of unique ecdysteroids from the *Ajuga reptans* var. *reptans*
5. Csupor D, Strömberg M, Bohlin L, Wölkart K, Wenzig EM, Hohmann J, Bauer R: The effect of the extraction and processing methods on the alkaloid composition of roots of *Aconitum carmichaeli*

6. Csupor D, Forgo P, Csedó K, Hohmann J: C<sub>18</sub> diterpene alkaloids from *Aconitum toxicum* Rchb.
7. Vasas A, Gyuris Á, Minárovics J, Hohmann J: Anti-HIV activity of *Euphorbia hirta* L.
8. Hohmann J, Engi H, Molnár J: Modulation of multidrug resistance of cancer cells by sesquiterpene esters from *Euonymus* species
9. Tóth E, Tóth G, Máthé I, Blunden G: Martynoside, forsythoside B, ladanein and 7- $\alpha$ -acetoxy-royleanone from *Ballota nigra* L.
10. Rédei D, Vizler Cs, Pecze L, Oláh Z, Forgo P, Hohmann J: TRPV antagonist activity of the extract and compounds from the fruits of *Tetradium daniellii*
11. Csupor-Löffler B, Hajdú Zs, Réthy B, Zupkó I, Fakay G, Forgo P, Hohmann J: Activity-guided isolation of antiproliferative compounds from *Achillea collina*
12. Kovács A, Vasas A, Zupkó I, Réthy B, Forgo P, Hohmann J: Antitumor activity of xanthanolides from *Xanthium italicum* Moretti
13. Sulyok E, Rédei D, Dombi Gy, Hohmann J: New 4,12-dideoxyphorbol esters from *Euphorbia pannonica* Host.
14. Borcsa B, Forgo P, Veres K, Molnár A, Hohmann J: Diterpene alkaloids from *Aconitum anthora* and *A. moldavicum*
15. Háznagy-Radnai E, Czige Sz, Veres K, Zupkó I, Bezáková L, Janicsák G, Tóth E, Falkay Gy, Máthé I: Variation in the chemical constituents and antioxidant activity in *Stachys* species

**Semmelweis Egyetem, Farmakognóziai Intézet**

1. Blazics B, Kéry Á: Antioxidant activity of compounds in *Euphrasia officinalis* L. – revaluation of a traditional medicinal plant
2. Alberti Á, Szőke É, Kéry Á: Evaluation of phenolic compounds in *Sempervivum tectorum* L.
3. Bodor Zs, Alberti Á, Zsarnóczai J, Kéry Á, Németh É: Evaluation of phytochemical markers characterising cultivated and wild mullein flowers (*Verbascum phlomoides* L)
4. Hevesi TB, Houghton PJ, Habtemariam S, Milligan S, Kalita ChJ, Purohit A, Kéry Á: *Epilobium parviflorum* Schreb. – in vitro study of biological action

**Pécsi Tudományegyetem, Farmakognóziai Intézet**

1. Horváth Gy, Turcsi E, Molnár P, Szabó LGy, Deli J: Carotenoid content of the flower of tansy (*Tanacetum vulgare* L.)
2. Horváth Gy, Turcsi E, Molnár P, Szabó LGy, Deli J: Isolation and identification of carotenoids in the fruit of cornelian cherry (*Cornus mas* L.)

A felsorolt poszterek száma és tartalma is azt bizonyítja, hogy hazánkban széles körben folynak kutatások különböző gyógynövényekkel, melyek eredményei nemzetközi szinten is elismertek.

**A konferencia főbb témakörei a következők voltak:** *anti-inflammatory and immunomodulatory active natural products; natural products with antimicrobial activity; analysis and biopharmaceutics of herbal medicinal products and herbal drugs; medicinal plants in animal healthcare; phytochemistry and structure elucidation of natural products; pharmacology, toxicology and clinical studies of natural products.*

Papp Nóra kolléganómmal a csodálatos osztrák városra, Grazra, valamint a színvonalas és érdekes előadásokra, poszterekre, a tartalmas szakmai és baráti beszélgetésekre szívesen emlékezünk vissza.

Horváth Györgyi

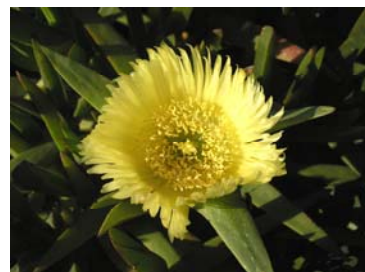
**Gyógynövények a Szentföldről**

2007 márciusában 10 napot töltöttem Izraelben a MIGAL (Galilee Technology Center) kutatóintézetben dolgozó kollégák meghívására. A szakmai konzultációk mellett kirándulásokra is jutott idő, melyek során számos érdekes növényfajjal ismerkedtem meg. Ezekből szeretnék ízelítőt nyújtani írásomban.

Tel-Avivi szállásunk a Földközi-tenger partjához közel helyezkedett el. A dús vegetációt főként só- és szárazságtűrő, gyakran pozsgás, szukkulens növények alkotják. A levélszukkulens aloék – melyek több faja hashajtóként illetve külsőleg gyulladáscsökkentőként, hámosítóként használatos –, nagyméretű, elágazó fára emlékeztető virágzataikkal már messziről felhívják magukra a figyelmet (1. kép). Ugyancsak pozsgás növények a *Mesembryanthemum* (kristályvirág) fajok (2. kép), melyek főként Afrikában honosak, de egy faj, a *M. forsskalii* elterjedési területe egészen a Jordán völgyéig húzódik. Kúszó szárán húsos, erősen papillázott levelek foglalnak helyet, virágai fehérek vagy rózsaszínűek. Ehető növény; régen magjából kenyérsütéshez használt lisztet is nyertek.



1. kép



2. kép

A *Limonium* (sóvirág) fajok halofiták, képesek a talaj igen magas sókoncentrációját is elviselni. A *L. sinuatum* (3. kép) a Földközi-medence legmelegebb partszakaszai mentén, sziklás és homokos partokon érzi jól magát.



3. kép

A *Silybum marianum* (máriatövis), mely elérheti akár a 2,5 m magasságot is, hazánkban termesztett gyógynövény, itt Izraelben honos. Tavasszal hozza 6-10 cm átmérőjű fészekvirágzatát (4. kép). Magjai flavonolignán tartalmuknak köszönhetően májvédő készítmények alapanyagául szolgálnak.



4. kép

A Holt-tenger partján a növényeknek még nagyobb sókoncentrációt kell elviselniük, így csupán néhány jellegzetes növényfaj él meg itt. A habitusában fára emlékeztető cserje, a *Calotropis procera* (Asclepiadaceae) (5. kép) fő elterjedési területe trópusi Afrika, északi határa éppen az izraeli Masada környéke. Nagy, kerekded, almára hasonlító termései után szodomai / holt-tengeri almának hívják. Törzse és húsos levelei mérgező tejnedvet tartalmaznak.

A masadai erőd napperzselte, repedezett talaja és szikláit meglepő módon akár olyan, hazánkban is előforduló fajoknak is otthont nyújthatnak, mint a *Malva sylvestris* (erdei mályva), mely könnyen felismerhető a rózsaszín szíromlevelek lilás ereztéről (6. kép). Karéjos leveleit az enyhe tél beköszöntével levesnek és salátának gyűjtik. Helyi neve (hubez) kenyeret jelent, mivel ehető termései kis kerek cipókra emlékeztetnek. A gyógyászatban meghűléses, hurutos panaszok kezelésében alkalmazzák.



5. kép



6. kép

Az akkoi erőd közelében a tengerparton bukkantunk rá a *Cakile maritima* (Brassicaceae) egyedeire. Az egyéves, szukkulens növény az egész Földközi-medencében megtalálható a homokos tengerparton. Levelei szabálytalanul tagoltak, ibolya vagy halvány rózsaszínű virágai tavasz-

szal jelennek meg (7. kép). C-vitaminban gazdag, de keserű hajtásai, levelei, virágbimbói és éretlen termései nyersen vagy főzve fogyaszthatók.

Haifában a *Cercis siliquastrum* (júdásfa) lombfakadás előtti virágzásában gyönyörködhattunk. A hagyomány szerint erre a fára akasztotta fel magát Júdás Iskáriótes. A judásfa elnevezés arra is utal, hogy az élénk rózsaszín vagy lila virágú fa mintha csak pirulna szégyenében (8. kép).



7. kép



8. kép

Jeruzsálemben első sétánk az Olajfák hegyére vezetett. Megcsodáltuk az évezredes olajfákat (*Olea europaea*) (9. kép). Az értékes fák Izrael-szerte megtalálhatók; a többi mediterrán országhoz hasonlóan csonthéjas terméseiből sajtolják az olívaolajat, mely érelmeszesedés megelőzésére is alkalmas. A *Hyoscyamus aureus* (aransárga beléndek) gyakran telepszik meg utak mentén és évszázados falakon, még a Siratófalon is láttuk néhány példányát (10. kép). Hosszú, fehér szőrök teszik ragadóssá, bolyhosszá a leveleket. Márciustól júniusig virágzik, virágai aransárgák, a pártacső és -torok zöldes vagy sötétlila. Alkaloidtartalma miatt narkotikumként használatos.



9. kép



10. kép

A hegyvidékek jellegzetes fái a különböző örökzöld tölgyek (*Quercus calliprinos* és *Q. ithaburensis*). A Golán-fennsíkron a ciklámen (*Cyclamen persicum*) vadon élő példányaiban is gyönyörködhattunk. A hegyi túra fáradalmait a kutatóintézetben frissítő tea mellett pihenhettük ki. A teakészítéshez mindig tartanak friss muskátli-, menta- és ürömlévet.

Farkas Ágnes

## Régi idők receptjei, avagy még egy kis adalék az ősbutasághoz

Egy régebbi alkalommal arról írtam, hogy a régi idők gyógyászati emlékeit – jelesül a régi recepteket – nem megmosolyogni kell, sokkal inkább tanulni belőlük. Még ha hajlamosak is vagyunk könnyedén elfelejteni, hogy azokban az időkben nem voltak korszerű alapanyagok, gyógyszerkészítést segítő gépek, akkor is olyan készítményeket állítottak elő a patikák officináiban, laboratóriumaiban, amik jórészt a mai napig megállják a helyüket. És vajon mit fog szólni száz év múlva kései utódunk, amint a mi mai, korszerű vényelőirat-gyűjteményünket lapozza?

Egy rövid példa: ahogy a cikk megírásához készülve válogattam a relikviák között, a kezembe akadt egy kis zacskó. A felirata: *Külsőleg! 7,2X10 cm ólom kaucsuktapasz (Collempastrum diachylon), gyári száma: 0020980, ára 1,60 Ft* (kézzel felülírva: 3,40, hiába, az a fránya infláció). Pályám kezdetén igen sok ilyen tapaszt adtam ki én is. Aztán 1991-ben minden ólomtartalmú készítményt kivontak a gyógyszerforgalomból, annak erősen mérgező volta miatt. Vajon 2020 körül milyen hatóanyagokról derül ki vészes tulajdonság, és hány akkori kollégánk gondolja rólunk, hogy milyen tudatlanok voltak az elődeink, hogy még erre sem figyeltek?..

Válogassunk tovább! Kis papírszelet, akkori idők (80-as évek eleje) taxálásához használt „kutyanyelv”, rajta négy anyag neve: *Frangulae cortex, natrium bicarbonicum, bismuthum subnitricum, magnesium carbonicum*. Egyszerű, de hatékony porkeverék emésztési zavarok, savtúltengés, puffadás ellen. Akkor persze nem nézték ki az embert, ha vacsoraasztalnál elővette a zsebéből a kis zacskót, és egy pohár vízben – elnézést kérő pillantással kísérve – elkészítette a számára enyhülést ígérő gyógyszert. Ma már ez nem „trendi”. (Inkább ugyanott, ugyanolyan helyzetben bekapnak valami agyonreklámozott egyéb gyógyszert, mikor mi van műsoron.)

Újabb papír: hányinger elleni teakeverék. Többek között citromfűvet, köményt, borsmentát, angyalgyökeret tartalmaz. Valóban kellemes és nyugtató hatású lehetett adott esetben. Újabb recept, ez már magánorvosi fejléccel: egy borogatás, ami paprikatinktúra, terpentin, kloroform és ecet keveréke. Újabb papírok tömege: teakeverékek váltakoznak különféle kenőcsök és szirupok előírataival.

Az akkori idők hiánygazdálkodása a gyógyszerellátásban is megmutatkozott. Országosan egységes (!) receptek szerint készítettünk antibiotikum-kapszulából gyermekszirupot, nemcsak a hatóanyag-mennyiség és bevehetőség (értsük alatta: kevésbé borzalmas íz és szag, hiszen nem véletlenül zárták kapszulába a hatóanyagot) figyelembevételével, hanem a stabilitásra, pH-értékre is ügyelve. Ha kellett, injekciót használtunk fel kanalas gyógyszerbe, kenőcsbe, mivel nem volt más.

Újabb papírok, csak a készítmények nevei, a teljesség igénye nélkül: *Emulsio camphorata* (kámforos bedörzsölő emulzió), *Essentia coffeae* (kávékivonat, ízjavítás céljára), *Magnesium citricum effervescens* (pezsgőpor, magnézium pótlására), *Liquor haemostaticus* (vérzéscsillapító), *Conserva pectoralis* (köptető folyadék, tartósítva), *Species carminativus* (szélgörcs elleni teakeverék), *Tinctura amara composita* (keserű kivonatok keveréke, étvágyjavító, emésztést segítő), *Unguentum aromaticum* (reumakenőcs)...

Egészen speciális alkalmazási területű készítmények, amik ma már aligha nyernek alkalmazást (bár ki tudja?): fejbőrt védő kenőcs paróka alá, dohányzás elleni szájecsetelő (ez utóbbiról: ha valakinek a szájnyalukahártyáját ezzel beecsetelték, valószínűleg soha többé nem gyújtott rá, nehogy még egyszer bekenjék. Az összetétel: kinin, kámfor, mentol, éteres macskagyökér-kivonat és terpentin. A dohányfüsttel keveredve valószínűleg intenzív hányingert keltett és előbb-utóbb kialakult a pavlovi reflex.)

Mit is akartam bemutatni ezzel? Azáltal, hogy régebben nem voltak olyan modern gyógyszerformák, mint manapság, a betegek megkapták a szükséges hatóanyagokat, gyógyulásuk vagy javulásuk érdekében. (Közbevetve: Nem biztos, hogy a mai korszerű készítmények minden esetben korszerűbb hatóanyagokat is tartalmaznak az egyszerű, vény nélkül is kapható gyógyszerek esetében. Sebből a csomagolás, kényelmesebb a bevétel.)

Külön fejezetet érdemelnek a ma már különlegességnek számító, akkor közszükségleti cikkek (füstölők, lámpaolajok, dohánypácok, italaromák), a kifejezetten kozmetikai készítmények, akár önállóan, akár gyári készítmények másolataiként, de ezekről majd legközelebb.

Molnár Béla



## Beszámoló az V. Gyógyszerésztörténeti Nyári Egyetemről

2007. július 5-től 7-ig Pécs adott otthont az immár ötödik Gyógyszerésztörténeti Nyári Egyetemnek. Dr. Grabarits István gyógyszerésznek, a nyári egyetem életrehívójának neve bizonyára nem ismeretlen az olvasó előtt. A rendezvény szokásos, minden szempontból magas színvonalának hála idén is nagy várakozással tekintettünk elé.

A részletes előzetes információk alapján nagyjából első fecskékként is gyorsan odataláltunk a szállásul szolgáló Universitas kollégiumba. "Ellátóraktárát" is találtunk egyből, ahol sikeresen demonstráltuk a pozitív szemléletmód fontosságát: ha hosszú a sor, ne dühöngjünk – remek lehetőség ez pl. a langyos sörök jégkrémek közötti gyorshűtésére! Fűben békésen sörözgető kicsiny csapatunk meg is teremtette a vidám alaphangulatot a hamarosan bemasírozó társaság tagjai között. Talán csak egy dologról feledkezett meg Pista bátyánk, amikor ennyi ifjonti hevületől duzzadó szakembert merészelt ilyen közel hozni egymáshoz: a felszabaduló őserő pillanatok alatt olyan vihart tépett körénk, hogy öröm volt nézni...

A nem mellékesen bőséges vacsora után pazar program kezdődött. Megkapóan szép, szavalatokkal fűszerezett előadást hallhattunk író-óriásunkról, Wass Albertről, majd színészetben is jeleskedő ifjú kollégánk mutatott be néhány gyöngyszemet magyar gyógyszerész írók-költők műveiből. Végül egy komoly diavetítéssel egybekötött, életművet bemutató előadásból azt is megtudhattuk, hogyan juthatunk el a kémcsőreakcióktól az orgonaépítésig. Az emeleti lépcsőfordulóban létrejött kristálygóc köré ezután magától értetődően nagy számban csapódtak ki a vidám felszakmai csevelyre éhes résztvevők.

A pénteki nap délelőttje komoly szakmai előadásokkal telt, ahol hivatásunk nagyjai interpretálták szűkebb szakterületük történeti vonatkozásait. Természetesen komoly hangsúlyt kaptak a gyógynövényekkel kapcsolatos témák, de a hazai egyetemek és a gyógyszerészképzés története sem maradhatott ki a programból.

Ebéd után Pécs nevezetességeit látogattuk végig, különös tekintettel a patikamúzeumokra és más, gyógyszerészi vonatkozásokkal is bíró helyekre. A vacsorát ezen az estén is művészi élmény követte – ezúttal a zenéről derült ki, hogy egyáltalán nem idegen a gyógyszerészektől, s a társaság tetszési indexe alapján ez alól a jelenlévők sem voltak kivételek.

A szombati napra is jutott városnézési élmény, amit aztán a Tubesre vezető délutáni gyalogtúra kerekített még szebbre. Egészen remek programnak bizonyult az orfűi Malom Múzeum meglátogatása is, s az egyre emelkedő hangulathoz kiválóan passzolt a vacsorához (no persze nem kizárólagosan) adott aperitívként is szolgáló néptáncbemutató. Sőt mi több, egy kis tüzes körtánc erejéig a bátrabbak maguk is beállhattak, ami nem jelenti azt, hogy a félénkebbeknek sok esélyük lett volna ellenállni a szép magyar menyecskék kérlelő szavának!

Összességében egy mind szakmai színvonalában, mind hangulatában nagyszerű rendezvényen vehettünk részt. Hálás köszönet érte nemcsak Pista bácsinak, de mindenkinek, aki tevékeny részt vállalt akár a szervezésben, akár a program lebonyolításában! Bár jelen sorok írója még csak negyedik éve hagyományos résztvevő, minden bizonnyal a kvázi "végzős", ötödik éve jelen levő hallgatók is megmaradnak az iskolapadban jövőre is. A hatodév előtt ugyan igazán magas a lécz, biztosak lehetünk benne azonban, hogy méltó folytatás elé nézünk.

Hunyadi Attila



Fotó: Murvai Ünige



## Gyógynövények a magyar irodalomban

Szabó T. Anna: Egy régi jezsuita herbáriumból



(Fotó: Dr. Grynaeus Tamás  
növénygyűjtő mappája)

Illatozik a háromszáz esztendős  
kakukkfű-növényke. Friss, eleven  
lila virágocskák és apró, seprős  
száraz ágacskák görbe-mereven

ráragasztva a rost-vastag papírra.  
Lapok, virágok. Aztán tus-sötétben  
számok, cikornyák: ahogy a pap írta,  
a régi pap a gyertya fénykörében.

Eleven. Mintha mi sem volna könnyebb.  
Ha lapozod a növénytömte könyvet,  
megcsap a régi rétek illata.

És bennük saját élményedre ismersz:  
préselt kakukkfű, Isten-írta kis vers,  
ha van, ki olvas, nem hervadsz soha.

---

## Erdélyi magyar közmondások és szólások gyógynövényekről

„Éretlen szőlőnek savanyó a bora.”

„Szőlőből is lehet bort csinálni.”

*Megjegyzés:* Itt az ősz, a szüretelés ideje. A borteremő szőlő (*Vitis vinifera*) fontos kúrtúrnövényünk. Levele (*Vitis viniferae folium*) különböző flavonoidokat, fenolkarbonsavakat, szerves savakat és cserzőanyagot tartalmaz. Összehúzó hatású. Mediterrán és balkán vidékeken előszeretettel fogyasztják; igen ízletes pl. a fűszeres hússal töltött szőlőlevél. A növény termése (*Vitis fructus*) többek között flavonoidokat, tanninokat, antocianidineket és karotinoidokat tartalmaz. Ez a bogyótermés enyhe hashajtó hajtású; rezveratrol-tartalma miatt szívinfarktus megelőzésére és érlelmeszesedés ellen használják. Apró magvai zsírosolaj-tartalmuk miatt a kozmetikaiparban nyerek felhasználást. Bora számos gyógybor alkotórésze.

*Forrás:*

Gub Jenő: Üres kalász fenn hordja a fejét. Székelyföldi szólásmondások, közmondások, találós kérdések, mondókák, rigmusok, táncszók, húsvéti locsolóversek, székelykapu-feliratok. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely 2004

## GYÓGYNÖVÉNYES RECEPT

### *Citromos, fokhagymás göngyölt sertéshús*

**Hozzávalók:** 1 kg sertés szűzérme, 6 gerezd fokhagyma, 1 citrom reszelt héja és leve, petrezselyemzöld, 10 dkg teavaj, egy kis fej vöröshagyma, a besűritéshez kevés finomliszt.

**Elkészítés:** a sertésszűzermét felszeleteljük, kicsit kikeverjük, besózzuk és megkenjük finomra tört fokhagyma, reszelt citromhéj, petrezselyemzöld és vaj keverékével. Felgöngyölve a kis hússzeleteket cérnával megkötjük. Forró olajban hirtelen megforgatjuk, majd lábasba téve egy fej finomra reszelt vöröshagymát teszünk rá, majd kevés vizet, citromlevet. Fedő alatt puhára pároljuk. A húsokat kiszedve a léből és a cérnát eltávolítva, citromlével, liszttel besűritjük a levet. Frissen vágott petrezselyemmel megszórjuk. Krumplipürével tálalhatjuk.

*Megjegyzés:* a fokhagyma (*Allium sativum*) évezredek óta fontos gyógy- és fűszernövény. Már az ókori népek is használták, pl. léteznek adatok az ókori Egyiptomból, ahol többek között a piramisokat építő munkások egészségének megőrzése céljából alkalmazták ezt a gyógynövényt. A népgyógyászat étvágyjavító, gyomorerősítő és görcsoldó tulajdonsága miatt használja, de hatásos anthelminticum is. Klinikai vizsgálatok támasztják alá szív- és érrendszerre gyakorolt kedvező hatását. Gátolja a trombocita-aggregációt, csökkenti a vérszérum koleszterinszintjét. Számos gyógyszerészeti termék készül belőle. A citrom (*Citrus limon*) termése vitaminban és illóolajokban (*Citri aetheroleum*) gazdag; kedvelt ételízesítő.

(*Forrás:* Rendhagyó szakácskönyv – patikusok receptjei. Galenus Kiadó, Budapest, 2005)

### A Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság (MGYT) hírei

E-mail: titkarsag@mgyt.hu  
www.mgyt.hu

### MGyT Kórházi Gyógyszerészeti Szervezet Szimpóziuma

Galyatető, 2007. október 4-6.

### Gyógynövény Szimpózium

Szeged (Hunguest Hotel Forrás),  
2007. október 18-19.

### Gyógyszerkutató Szimpózium

Szeged (Hunguest Hotel Forrás),  
2007. november 9-10.

---

A következő számban a 2007. szeptember 13-15. között Észtországban / Tallinnban megrendezett **2<sup>nd</sup> BBBB Conference on Pharmaceutical Sciences** tudományos konferenciáról olvashatnak beszámolót Olvasóink.

---

### Farmakognóziai Hírek Szerkesztősége

**Kiadó:** PTE ÁOK-OEC,  
Farmakognóziai Intézet

#### **Szerkesztők:**

Dr. Farkas Ágnes, Dr. Papp Nóra,  
Dr. Horváth Györgyi

#### **Szerkesztőség címe:**

7624 Pécs, Rókus u. 2.

**Telefon:** 72/503-650/8822, 8823

**Fax:** 72/503-650/8826

#### **E-mail:**

farma.hirek@citromail.hu

#### **vagy:**

farkasa@gamma.ttk.pte.hu

nora4595@gamma.ttk.pte.hu

georgina@gamma.ttk.pte.hu